

Перебіг отелення і післяотельного періоду у корів молочного напрямку продуктивності

Анотація. Наведено результати досліджень перебігу отелення і післяотельного періоду у корів та нетелів гоштинської, українських червоно- та чорно-рябих молочних порід та симентальської породи німецької селекції. Встановлено існування позитивної кореляції між перебігом отелення і тривалістю відновлювального післяотельного періоду ($r=0,3\pm 0,004$).

Ключові слова: корова, нетель, отелення, рододопомога, теля, жива маса, лінійні проміри, післяотельний період.

Passing calving and post calving period of dairy cows S. V. KUZEBNIJ, G. S. SHARAPA, V. V. SHILOFOST (Institute of Animal Breeding and Genetics NAAN)

Abstract. The paper presents the results of research passing of calving and post calving period in cows and heifers Holstein, Ukrainian red-and black-and-white dairy breeds and German Simmental breeding. The presence of a positive correlation between the passing of calving and length of recovery post calving period ($r = 0,3 \pm 0,004$).

Key words: cow, heifer calving, obstetrics, calf body weight, linear measurements, post calving period.

С. КУЗЕБНИЙ, канд. с.-г. наук

Г. ШАРАПА, канд. біолог. наук

В. ШИЛОФОСТ, мол. наук. співробітник.

Інститут розведення і генетики тварин

Однією з невтішних реалій сучасного молочного скотарства є низький рівень відтворення в господарствах усіх форм власності. За рахунок імпорту генетичних ресурсів вдалося підвищити рівень продуктивності худоби як у сільськогосподарських підприємствах, так і в індивідуальних господарствах населення. Але водночас погіршилися такі показники як тривалість сервіс- та міжотельного періодів, вихід телят,

скорочення терміну використання корів та інші. Це і є, на думку більшості аналітиків, головними причинами скорочення маточного поголів'я великої рогатої худоби в Україні.

Головною ланкою всього процесу відтворення у скотарстві є отелення. Від його перебігу залежить не лише тривалість післяотельного періоду, а і подальша запліднюваність корів [4]. Ф.Н. Насибов вважає, що основною причиною післяродових ускладнень і зниження відтворювального потенціалу є тяжкі пологи, несвоєчасне й неправильне надання рододопомоги, особливо у первісток [5]. У зв'язку з цим більшість досліджень була направлена на вивчення факторів, які мають

Таблиця 1

Строки прояву провісників родів у корів і нетелів, хв. ($M \pm m$)

Показники	Корови (n=25)	Нетелі (n=15)	Різниця
Розрідження слизового корку вагітності	46,5±0,82	151,3±1,71	P>0,95
Розм'якшення зв'язок тазу	57,3±0,54	137,5±3,64	P>0,95
Набряк вимені	119,6±0,88	147,8±1,27	P>0,95
Набряк зовнішніх статевих органів	66,8±0,28	102,2±2,03	P>0,95

Таблиця 2

Тривалість родів у тварин, хв.

Групи	Стадії родів						Всього	
	підготовча		виведення плоду		послідова			
	$M \pm m$	C_v	$M \pm m$	C_v	$M \pm m$	C_v	$M \pm m$	C_v
Корови	319,8±4,58	7,2	155,4±5,68	27,0	237,0±14,4	27,5	712,2±24,66	22,5
Нетелі	389,7±14,23	11,5	250,4±19,23	24,3	265,0±30,0	30,2	905,1±21,15	27,6

безпосередній вплив на перебіг та важкість отелення [6].

Одним із них є жива маса телят при народженні та їхні лінійні розміри. Так, у дослідженнях І. В. Титаренко, М. В. Буштрук, І. С. Старостенко [7] вказується, що отелення проходять без ускладнення, коли жива маса телят не перевищує 6-7 % маси матері. У корів-первісток це співвідношення збільшене, тому у них важкі отелення спостерігаються частіше. На зростання ризику тяжкості отелення корів-первісток вказують і інші автори [8]. Так, у м'ясному скотарстві кореляція між масою теляти при народженні і частотою ускладнених пологів становить від 48 до 54% залежно від породи, а з лінійними розмірами плоду – 10-25 % [9]. У молочному скотарстві значної міжпородної різниці в кількості дистоцій не помічено – близько 14,1 %, лише у джерсейської породи спостерігається найнижчий відсоток ускладнених отелень порівняно з тваринами інших порід – 3,7 % [10].

Важливою умовою для благополучних пологів є кваліфікація обслуговуючого відповідного персоналу [7]. Тому навчання працівників фізіології родового процесу допоможуть знизити кількість мертвородів у 2-2,5 раза (а відповідно і знизити кількість тяжких отелень) [11].

Перебіг отелення залежить значною мірою від породи батька і матері, умов утримання і годівлі корів у сухостійний період, черговості отелення,

вгодованості нетелів і корів перед отеленням та ін. Це й зумовлює актуальність проведених досліджень.

Експерименти проведено на тваринах голштинської, симентальської (німецької селекції) і українських червоно- та чорно-рябої молочних порід, які належать ЗАТ «Агро-Регіон» Бориспільського району Київської області. Усього за час досліджень було враховано 538 отелень, з них 346 у корів і 192 нетелів. Дослідження проводили протягом 2005-2010 років.

Перебіг отелення оцінювали за розробленою шкалою:

1 бал – нормальні роди, самостійне отелення без втручання людини.

2 бали – легке отелення з допомогою 1-2 осіб.

3 бали – затруднене отелення, коли надавалася рододопомога силою 3-4 осіб.

4 бали – тяжке отелення з допомогою 5 і більше осіб, або з втручанням ветеринарного спеціаліста (лікарська допомога).

5 балів – патологічне отелення – застосування фетотомії або кесарівого розтину.

Визначення живої маси та лінійних промірів новонароджених телят проводили в день їх народження протягом 1-3 годин після отелення.

Клініко-гінекологічний стан корів визначали методом ректального дослідження і клінічного огляду.

Таблиця 3

Перебіг отелення залежно від живої маси телят (n=82), кг

Тяжкість перебігу отелення, бали	Порода					
	симентальська		голштинська			
	корови		корови		нетелі	
	n	M±m	n	M±m	n	M±m
1	14	37,3±2,41	6	38,5±1,39	2	34,0±2,0
2	15	39,8±1,58	7	41,0±0,97	1	37,0
3	7	42,3±3,01	1	37,0	22	35,7±0,74
4	4	40,8±2,22	1	39,0	2	40,5±2,5
5	0	-	0	-	0	-

Таблиця 4

Показники перебігу отелення та відновлювального періоду у тварин різних порід ЗАТ «Агро-Регіон»

Група	Порода	n	Перебіг отелення, бали	Маса телят при народженні, кг	Відновлювальний період, днів
корови	Г	100	1,84±0,07	37,2±0,34	107,9±4,8
	УЧР	55	1,60±0,08	37,7±0,46	100,8±7,17
	УЧеР	7	1,70±0,18	38,8±2,32	93,2±24,7
	С	60	1,9±0,11	39,2±0,64	68,8±4,6
нетелі	Г	73	2,55±0,09	36,8±0,45	110,6±4,73
	УЧР	18	3,0±0,19	34,3±1,05	118,1±9,17
	УЧеР	5	2,2±0,37	35,8±1,53	122,0±26,0
	С	47	2,42±0,09	36,2±0,52	94,3±4,98

Таблиця 5

Перебіг отелення і проміри телят після народження

Група	Перебіг отелення, бали	n	Ширина голови, см	Ширина в тазостегнових зчленуваннях, см	Обхват грудей за лопатками, см
корови	1	56	11,7±1,17	19,4±1,74	76,4±3,23
	2	67	12,4±1,11	20,2±1,36	78,0±3,46
	3	8	12,9±0,64	21,5±1,06	80,7±3,11
	4	0	-	-	-
нетелі	1	7	11,0±1,15	18,8±1,46	73,3±5,64
	2	55	11,9±1,26	19,3±1,51	76,4±3,18
	3	42	12,3±1,27	20,1±1,54	76,6±4,10
	4	10	12,9±0,99	21,3±1,25	78,9±3,54

Перші спостереження з перебігу отелення провели на 25 коровах і 15 нетелях української чорно-рябої молочної породи зимою 2005 року в ЗАТ «Агро-Регіон» (ферма с. Рогозів). Результати наведено в табл. 1, 2. Самостійно і з допомогою 1-2 осіб отелилося 23 корови (92,0%) і 11 нетелів (73,3%). Патологічне отелення було в однієї корови, а затримка посліду – в 5 корів (20,0%) і 3 нетелів (20,0%)

У 2005-2006 рр. було продовжено вивчення перебігу отелення і післяотельного періоду на 96 коровах і 42 нетелях української червоно-рябої і чорно-рябої молочної породи ЗАТ «Агро-Регіон» (ферма с. Мала Олександрівка).

Практично у всіх тварин провісники отелення проявлялися добре, а стадія вигнання плоду тривала в середньому у корів 172 хв., а у нетелів – 265 хв. Без сторонньої допомоги і з допомогою 1-2 осіб отелення проходили в 66,5 % тварин. Тяжкі та патологічні роди зареєстровані у 4 нетелів (9,5 %) і 2 корів (2,1 %). Послідова стадія тривала у середньому 4,3 год. Затримка плаценти була в 18,6 % корів і нетелів. Відновлювальний період тривав 56-90 днів.

Перебіг отелення і післяотельного періоду в 2009-2010рр. вивчали з урахуванням 360 отелень, з них 225 корів і 135 нетелів голштинської, української червоно- та чорно-рябої молочних та симентальської порід.

Встановлено, що у 73,5 % тварин отелення проходять самостійно або з незначною рододопомогою (силою 1-2 чоловік), у 17,3 % – силою 3-4 осіб і у 9,2% спостерігалися тяжкі отелення, коли рододопомога надавалася силою більше 5 осіб чи з втручанням ветеринарного лікаря. Випадків патологічних отелень за дослідний період не зустрічалося. У 60,4 % симентальських нетелів спостерігалися самостійні отелення або з наданням рододопомоги силою 1-2 осіб, тоді як у тварин голштинської породи – 43,7 %.

Сила впливу маси плоду на перебіг отелень (табл.3), визначена методом однофакторного дисперсійного аналізу, становила 45,2 % ($P<0,01$) (у корів – 55 % ($P<0,05$), а у нетелів – 38 % ($P>0,05$). Слід зазначити, що сила впливу була визначена на нетелях лише голштинської породи, а на симентальських потребує уточнення (внаслідок невеликої кількості тварин в цій вибірці).

Проведений аналіз засвідчив існування позитивної кореляції між тяжкістю перебігу отелення і тривалістю відновлювального періоду ($r=0,34\pm 0,004$). При нормальних отеленнях відновлювальний період становив $80,6\pm 6,3$ днів, тоді як при тяжких пологах – $128,3\pm 17,2$ дня (табл. 4).

У тварин симентальської породи тривалість відновлювального періоду становила 95,8-98,9

днів, в той час як у корів голштинської та споріднених з нею порід вітчизняної селекції він був довшим – 106-122 дні. Порідних особливостей тяжкості перебігу отелень у корів не виявлено.

Значний вплив на перебіг отелення має маса плоду – 45,2% ($P<0,01$). За лінійними промірами (ширина голови – 10-15 см, ширина в тазостегнових зчленуваннях – 16-25 см, обхват грудей за лопатками – 63-87 см) телята від корів і нетелів ($n=131$) майже не відрізнялися (табл. 5). Коефіцієнт кореляції між живою масою новонароджених телят і обхватом грудей за лопатками становив $0,93\pm 0,009$ ($P<0,001$).

Аналіз впливу батька на живу масу новонародженого молодняка був незначним і невірогідним – 4,6 %.

Важливим елементом зниження кількості дисточій є кваліфікація обслуговуючого персоналу, який працює в пологовому відділенні.

У наших дослідженнях у період 2009-2010 років нічними операторами на родильному відділенні працювало 2 особи. При аналізі результатів перебігу отелень під час роботи кожного з них встановлено вірогідну різницю по кількості тяжких родів за час роботи. Сила впливу людського фактора на прояв дисточій становила у корів 12%, а у нетелів – 18,6% ($P<0,001$).

У післяотельний період у корів затримка посліду спостерігалася у 9,3%, а у нетелів – 10,3% випадків. У 45,1% тварин реєстрували випадки ендометриту.

Висновки

Встановлено, що у 77,3 % корів і нетелів отелення проходять самостійно або з незначною рододопомогою 1-2 особи, у 13,5 % – силою 3-4 осіб і у 9,2 % тварин були тяжкі отелення з допомогою ветеринарного спеціаліста.

Жива маса телят при народженні була в основному в межах 24-46 кг.

Затримка посліду у корів спостерігалася в середньому в 9,3%, а у нетелів – 10,3%. У зимовий період при стійловому утриманні тварин цей показник у першому досліді досягав 20%.

Порідних особливостей тяжкості перебігу отелень у корів не виявлено.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Марзанов Н. К.** *чому ведед однотипность скота // Животноводство России. – №12. – 2007. – С. 6–8*
2. **Santos J.E.P., Juchem S.O., Cerri R.L.A. et al.** *Effect of bST and reproductive management on reproductive performance of Holstein dairy cows // J. Dairy Sci. – 2004. – 87. – P. 868–81.*
3. **Pancarci S.M., Jordan E.R., Risco C.A. et al.** *Use of estradiol cypionate in a presynchronized timed artificial insemination program for lactating dairy cattle // J. Dairy Sci. – 2002. – 85. – P. 122–131.*
4. **Bonneville-Hebert A., Bouchard, E., Du Tremblay D., Lefebvre, R.** *Effect of reproductive disorders and parirt on repeat breeder status and culling of dairy cows in Quebec // Can. J. Vet. Res. – 2011. – 75. – P. 147–151.*
5. **Титаренко І.В., Буштрук М.В., Старостенко І.С.** *Вплив живої маси та статі новонароджених телят на характер проходження отелень у корів молочних порід // Розведення і генетика тварин: міжвідомчий тематичний науковий збірник. – Київ: Аграрна наука, 1971. – С. 240–241*
6. **Mortimer R.G.** *Calving Difficulty. Published for Proceedings, The Range Beef Cow Symposium XV December 9, 10 and 11, 1997, Rapid City, South Dakota*
7. **Насибов Ф.Н.** *Биологические основы разработки биотехнических методов интенсификации репродуктивной функции молочных коров и их физиологическое обоснование : автореф. Дис. ... Докт. Биол. Наук : 03.00.13. – Троицк, 2008. – 38с.*
8. *Краткое руководство по репродукции животных. Крупный рогатый скот. – 2009. – 177с.*
9. *Calving Difficulty in Beef Cattle: BIF Fact Sheet / <http://extension.missouri.edu/p/G2035>*
10. *Calving School Handbuook /http://beefcattle.ans.oregonstate.edu/html/publications/documents/7-CalvingSchoolHandbook-Chapter4-Dystocia_000.pdf*
11. **Schuenemann G.M., Nieto I., Bas S., Galvio K.N., Workman J.** *Assessment of calving progress and reference times for obstetric intervention during dystocia in Holstein dairy cows // J. Dairy Sci. – 2011. – V. 94, №11. – P. 5494–5501.*

В.ШАБЛЯ, докт. с.-г. наук,
О.СИНИЦЬКА, молодший наук. співробітник
Інститут тваринництва НААН

Для характеристики племінної цінності плідників одночасно за кількома ознаками у країнах з високорозвиненим скотарством широко використовують селекційні індекси. У міжнародній практиці розрахунок індексів племінної цінності окремої тварини здійснюють за 17-18 селекційними і 4-6 економічними показниками. Більшість з них характеризують рівень генетичного потенціалу тварин та його вплив на господарсько-корисні ознаки нащадків. Селекційні індекси виступають як інтегральні критерії оцінки племінної цінності [4, 6].

При комплексній оцінці бугаїв-плідників використання селекційного індексу є оптимальним варіантом, оскільки він показує сукупний поліпшувачий ефект. На думку Баранова Н.С. і Величко І.І. [1], з точки зору економіки кореляція між селекційним індексом та очікуваним генетичним поліпшенням повинна бути максимальною.

За сучасними стандартами в країнах з розвиненим молочним скотарством найчастіше відбір бугаїв здійснюють на основі економічного індексу чистого прибутку (Канада, США). При цьому виділяють три найпоширеніші групи ознак, які використовують як предиктори генетично зумовленої прибутковості тварин, а саме: молочна продуктивність, показники тілобудови і функціональні ознаки [7].

Втім, незважаючи на те, що індексна селекція широко й ефективно застосовується за кордоном, у нашій країні це питання, особливо в частині економічного обґрунтування, залишається слабко відпрацьованим.

Хоча у вступній частині «Каталогу бугаїв молочних та молочно-м'ясних порід» рекомендовано застосовувати селекційний індекс (СІ) для прогнозування та класифікації племінної цінності як бугаїв-плідників, так і корів, його дієвість викликає певні сумніви.

Зокрема, вказаний селекційний індекс СІ практично повністю копіює модель канадського селекційного індексу Lifetime Profit Index (LPI), введеного в дію у 1991 році. Єдина відмінність полягає у використанні (замість BLUP-оцінок племінної цінності) розрахункових племінних цінностей (РПЦ) тварин.

Однак, з огляду на істотні відмінності між станом молочного скотарства Канади й України, а

* Рецензенти – докт. с.-г. наук **А.М. Хохлов**;
канд. с.-г. наук **З.В. Ємець**

(Харківська державна зооветеринарна академія)